

Technische vragen VVD Voedselvisie:

Vraag 1. Heeft u het Future of Food rapport voor mij?

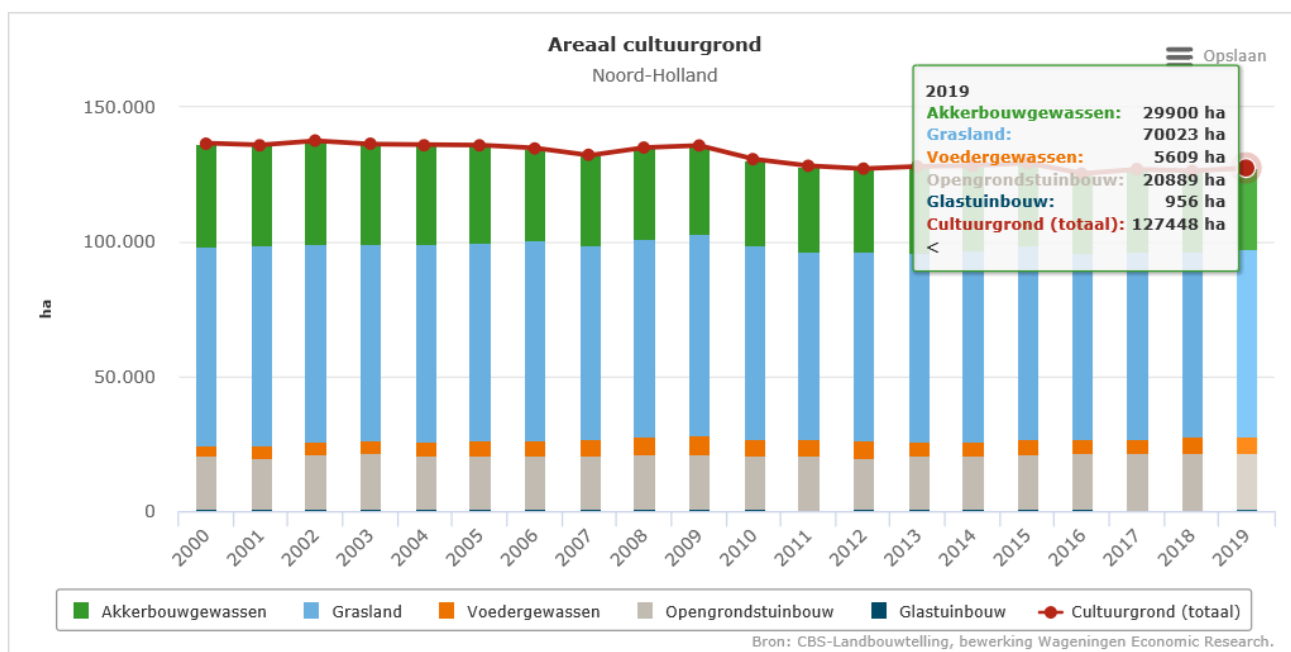
Antwoord 1. [Zie bijlage](#)

Vraag 2. Kunt u een overzicht geven van de top-10 meest geproduceerde agrarische producten in Noord-Holland

Antwoord 2. De meest recente cijfers komen uit 2018 via agrimatie

<https://www.agrimatie.nl/PublicatieRegio.aspx?subpubID=2518§orID=7227&themaID=7201&indicatorID=7207>

- zuivel (totaal aantal melkkoeien 88.190)
- belangrijkste bloembollen gewas is de tulp: 8.380 ha teelt en 2,01 miljard stelen in de broeierij.
- belangrijkste gewassen glastuinbouw: paprika (groenten), lelie, chrysant en roos (snijbloemen) en bloeiende potplanten
- meest verbouwde akkerbouw gewassen: tarwe en pootaardappelen
- meest geteelde vollegrondsgroenten gewassen: sluitkool 2.060 ha, bloemkool 1.275 ha en broccoli 745 ha.

Aan de export van sierteelt, zoals bloemen, planten, bloembollen en boomkwekerijproducten verdiende **Nederland** het meest via de export⁸. Het gaat om exportverdiensten van 5,8 miljard euro. Op enige afstand volgen zuivel en eieren (4,3 miljard euro), vlees (4,0 miljard euro) en groenten (3,5 miljard euro). De rest van de top tien zit weer

een stuk lager met bereidingen van graan, meel en melk zoals babymelkpoeder (2,4 miljard euro), bereidingen van groenten en fruit (2,0 miljard euro), dranken (1,9 miljard euro), cacaobereidingen (1,7 miljard euro), resten voedselindustrie en veevoer (1,3 miljard euro) en fruit (1,1 miljard euro).

<http://eduweb.eeni.tbm.tudelft.nl/TB141E/imgs/ELI-agrofood-selectie.pdf>

Keten	Belangrijkste spelers	Beschrijving
1 Melkveehouderij	 	Meer dan 75% van de melk verwerkt door FrieslandCampina De rest komt bij overige coöperaties en bedrijven terecht
2 Vleeskalverij		~70% van de kalveren van de melkveehouderij komen bij slachterijen terecht Van Drie is een grote speler o.g.v. kalfsvlees
3 Varkenshouderij		Segment bestaat uit fokkerijen, slachterijen en zeugenhouderijen VION is de grootste speler in varkensslachterij
4 Pluimveehouderij	 	Produceren eieren, vlees en specifiek gefokte rassen van pluimvee Eén grote slachterij voor pluimvee, Plukon
5 Akkerbouw	 	Aardappelen, suikerbieten en graan zijn de belangrijkste producten Pootaardappelen zijn belangrijk exportgoed
6 Visserij	 	Vier subsectoren, waarvan Noordzeevervisserij het grootste is Grote zeevisserij is de op-één-na grootste subsector

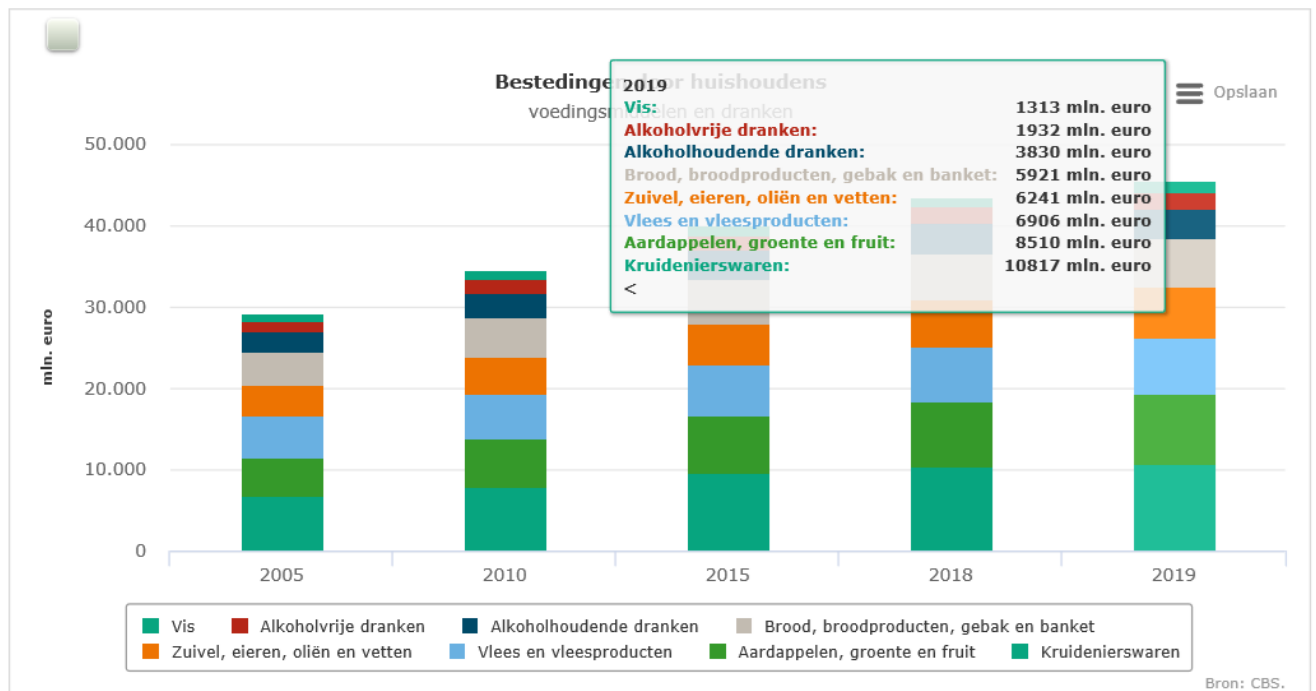
Vraag 3. en een top-10 voor meest geconsumeerde producten?

Antwoord 3.

<https://www.agrimatie.nl/PublicatiePage.aspx?subpubID=2525§orID=7335&themaID=2904&indicatorID%20=%207340>

Geen cijfers specifiek voor Noord-Holland alleen landelijk is deze informatie bekend, maar we zijn van mening dat die ook voor Noord-Holland representatief zijn.

In 2019 is bijna een kwart van de bestedingen aan voeding en dranken bestemd voor kruidenierswaren als rijst en pasta, suiker, kruiden en specerijen, en andere houdbare producten. Circa één vijfde van de bestedingen aan voedingsmiddelen en dranken is voor aardappelen, groenten en fruit. Vlees en vleesproducten beslaan 15% van het voedingsmiddelen- en drankenbudget, zuivel, eieren, oliën en vetten samen 14%. De aandelen van de verschillende productgroepen binnen de consumptieve bestedingen aan voedingsmiddelen en dranken zijn relatief stabiel, maar er is een voorzichtige stijging in het aandeel van aardappelen, groenten en fruit waarneembaar sinds 2000. Dat aandeel is een paar procentpunten toegenomen ten koste van andere groepen behalve kruidenierswaren

Vraag 4. En heeft u voor de top-10 geproduceerde producten een vergelijkend overzicht ten opzichte van productie in andere delen van de wereld qua impact op het klimaat, milieu en dierenwelzijn?

Antwoord 4. Dit vergelijkend onderzoek hebben wij niet uitgevoerd. Echter in het klimaatakkoord (onderdeel landbouw & landgebruik) waaraan wij ons hebben geconformeerd staat opgenomen (vooral gericht op de (melk)veehouderij):

Partijen zijn van mening dat klimaatvriendelijke consumptie van burgers een gedragsverandering vraagt met lange adem: minder voedselverspilling, meer consumptie van groenten en fruit, een groter aandeel consumptie van eiwitten op plantaardige basis. Dit wordt gezien als een belangrijke bijdrage aan lange termijn klimaatbeleid. Klimaatbeleid en Circulaire Economie komen samen bij de aanpak van voedselverspilling en de eiwittransitie zoals verwoord in de Transitieagenda Biomassa en Voedsel. In aansluiting op de Taskforce Circulair Economy in Food stellen partijen zich ten doel om de voedselverspilling bij de consument, inclusief de voedselverliezen in de keten, in Nederland in 2030 te halveren ten opzichte van 2015. In Nederland wordt meer dierlijk- dan plantaardig eiwit geconsumeerd. Partijen vinden het wenselijk om deze verhouding in ons dieet in 2050 om te draaien (van 60:40 naar 40:60). Dit past bovendien bij een gezond dieet, conform de adviezen hieromtrent van het Voedingscentrum. Naast deze verschuiving in dieet, is in Nederland gemiddeld een reductie van 10% tot 15% van de totale eiwitinname wenselijk. Dit vraagt wel een gedragsverandering, die niet te onderschatten is. Producenten van voedingsmiddelen voor de Nederlandse markt maken voor 2025 de carbon footprint (CF) ook per kilogram voedingsstoffen van hun productgroepen en zo mogelijk hun producten publiek inzichtelijk.

Om in de behoefte aan plantaardig eiwit te voorzien, wil de Europese Unie minder afhankelijk worden van de import van eiwitrijke gewassen als soja (t.b.v. het voeren van de veestapel), en meer zelfvoorzienend worden. De Europese Commissie heeft daartoe in 2018 de lidstaten opgeroepen om een nationale eiwitstrategie vorm te geven, ten behoeve van de strategische voedselsoevereiniteit. Volgend op het eiwitrapport van de Europese Commissie heeft minister Schouten in het Realisatieplan Visie LNV toegezegd in 2020 een Nationale Eiwitstrategie (NES) te presenteren om de productie van plantaardige eiwitten en de benutting van eiwitten uit reststromen en andere bronnen te vergroten. De Nationale Eiwitstrategie heeft als doel om de komende 5 tot 10 jaar de zelfvoorzieningsgraad van nieuwe en plantaardige eiwitten te vergroten, op een duurzame manier die bijdraagt aan de gezondheid van mens, dier en natuurlijke omgeving.

Vraag 5. U schrijft dat het doel is om in 2030 natuurinclusieve landbouw de standaard te laten zijn.

Vraag 5a. Hoe gaan we dit meten langs de genoemde definitie, en waar staan we nu?

Antwoord vraag 5a. In de Voedselvisie is in het Hoofdstuk Monitoring ingegaan op de wijze waarop we willen monitoren. O.a. is de biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij en de akkerbouw een belangrijke indicator. Daarnaast houden wij vinger aan de pols via de PPS beter bodembeheer, waar landelijk indicatoren worden getest op demonstratiebedrijven alvorens die in de praktijk kunnen worden toegepast.

Vraag 5b. Wat betekent dit voor het ruimtelijk beslag van de agrarische sector in Noord-Holland?

Antwoord 5b. natuurinclusieve landbouw an sich heeft geen ruimtelijke consequentie. Het gaat over het optimaliseren van de bedrijfsvoering in plaats van het maximaliseren van de opbrengst. Op dit moment ligt de focus meer op het verder verkennen van verdienmodellen.

Vraag 5c. En wat betekent dit voor het productieniveau van de sector en de voedselvraag van de consument in Noord-Holland?

Antwoord 5c. Dat verschilt heel erg per deelsector en per bedrijf. In algemene zin kan gezegd worden dat het productieniveau af zal nemen. Zie ook antwoord 5b. Een verandering van de voedselvraag van de consument in Noord-Holland is een belangrijke opgave. In Coronatijd zagen we wel een stijgende groei van consumptie uit de regio. In samenwerking met de landelijke Taskforce Korte Keten onderzoeken we met partners in Voedsel Verbindt op welke manier we die bestedingen kunnen blijven vasthouden.

Vraag 6. Kunt u een overzicht geven van alle geraadpleegde/geconsulteerde partijen voor de totstandkoming van de Voedselvisie, verdeeld naar de beschreven 9 schakels?

Antwoord vraag 6. De geconsulteerde partijen staat op https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Land_en_tuinbouw_visserij/Projecten/Opgave_Vitaal_Landelijk_Gebied/Voedsel

de experttafels:

- [16 juni Experttafel Agri & Food](#) : n.v.t.

Provinciale beleidsmedewerkers Agri & Food PNH

- [18 juni Experttafel Bodem](#) : BOER, TOELEVERENDE DIENSTEN

CLM onderzoek van landbouw en advies

Lector duurzaam Bodembeheer Aeres Hogeschool Dronten

Omgevingsdienst NZKG Bodem

Agrarisch bedrijfsadvies Bodem en gewas, landbouwportaal coach

Hoogleraar plantecologie en natuurbeheer WUR, vanuit diverse systemen

- [24 juni Experttafel Netwerk 3](#) : BOER, TOELEVERENDE DIENSTEN, VOEDSELVERWERKENDE INDUSTRIE

Secretaris vereniging BIO–NH, daarnaast biologisch maalbedrijf met banketbakkerij

Voorzitter NLG Holland

Projectadviseur LTO Noord op maatschappelijke opgaven en perspectief voor agrarisch ondernemers

- [24 juni Experttafel Water](#) : BOER, TOELEVENDE DIENSTEN

Beleidsadviseur bij de sector Omgevingsbeleid bij de provincie Noord–Holland

Beleidsadviseur waterkwaliteit en landbouwemissies bij het Hoogheemraadschap

HollandsNoorderkwartier

Beleidsadviseur bij het Waterschap Amstel Gooi en Vecht, bij Waternet,

Watercommissie Noordelijk Zandgebied Hoogheemraadschap van Rijnland,

Beleidsadviseur provincie Noord–Holland (houdt zich bezig met Klimaatadaptatie)

Uitvoeringsorganisatie van LTO Noord,

LTO West Portefeuillehouder Water bij LTO–Noord

Beleidsadviseur Water bij de provincie Noord–Holland

- [25 juni Experttafel Netwerk 2](#) ; TOELEVERENDE DIENSTEN, GEMEENTE

Beleidsmedewerker gemeente Amsterdam voor het programma voedselstrategie

Aeres Hogeschool Almere, docent onderzoeker

- [26 juni Bestuurlijke tafel](#); ALLE SCHAKELS

Voorzitter bij LTO Noord regio West

Boegbeeld topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen tevens voorzitter van de KAVB

Wageningen University & Research Center, bij het onderdeel landresearch openteelten in

Lelystad

Aeres Hogeschool in Dronten

Oprichter van FoodHub. Een bureau die mensen en organisaties in staat stelt om de wereld van voedsel te verbeteren en te veranderen

Lid van de Raad van directeuren van Wageningen University & Research

Voorzitter college van bestuur van het Clusius College en daarnaast bestuursvoorzitter van Greenport Noord-Holland Noord

Directeur Food & Agri Rabobank metropoolregio Amsterdam

Directeur Visserij en Landelijk Gebied bij het ministerie van LNV

Kwaliteit, Arbo, Milieu manager bij VEZET

Docent onderzoeker bij de Hogeschool in Almere

Hoogleraar plantenfysiologie aan de Universiteit van Amsterdam

- [18 augustus Experttafel Netwerk 1](#); indirect alle schakels van de keten omdat die in deze netwerken partner zijn.

programmamanager Seed Valley

programmamanager Greenport Noord-Holland Noord

programmamanager Voedsel Verbindt

programmamanager Greenport Aalsmeer

coördinator Groen Kapitaal provincie Noord-Holland

- [20 augustus Experttafel Water 2](#) ;

Projectmanager Kadaster

Beleidsadviseur omgevingsbeleid team Water provincie Noord-Holland

Projectleider werkzaam bij LTO Noord; DAW coördinator Utrecht-Oost en Noord-Holland.

DAW staat voor Deltaplan Agrarisch Waterbeheer,

Voorzitter van de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken

- [23 september Experttafel Voedselverspilling](#); AFVALVERWERKING, TOELEVERENDE DIENSTEN, VOEDSELVERWERKING, HERGEBRUIK

S.E.E. / Raadslid)

Stichting tegen Voedselverspilling

AMS Institute

InStock

Meerlanden

Gemeente Amsterdam

Provincie Flevoland

Overige gesprekken:

- Vanuit de Green Deal duurzame catering; eten uit de korte keten zijn verschillende gesprekken gevoerd met Greendish: DETAILHANDEL
- De commissaris van de Koning heeft een eerste gesprek gevoerd met AH: RETAIL
- Gedeputeerde Zaal: TBO / afvaardiging Groen Goud partners.

- In de Voedselvisie is per schakel in de keten een kort filmpje opgenomen met een expert of ervaringsdeskundige uit die schakel. Deze mensen hebben we ook gesproken als input voor de Voedselvisie.

In totaal zijn er op de conceptversie van de Voedselvisie (versie oktober 2020) rond de 50 reacties van betrokken partijen binnengekomen. Deze reacties zijn beoordeeld en zo veel als mogelijk ook verwerkt in de Voedselvisie zoals die nu voorligt.

Ook richting het uitvoeringsplan gaan we nog met experts in gesprek.

Vraag 7. Hoe is de betaalbaarheid van voedsel voor de consument meegenomen in de Voedselvisie?

Antwoord 7. Ja, bijvoorbeeld door het stimuleren van seizoensproducten en producten uit de korte keten. Daarnaast vragen we het Rijk (lobby) en supermarkten om gezonde duurzame producten goedkoper te maken in het schap.

Vraag 8. "Een eerlijke prijs is een prijs voor een product waarbij de geleverde inspanningen van elke schakel in de keten eerlijk beloond worden, de consument niet meer betaalt dan nodig en er geen kosten afgewenteld worden op de maatschappij." Hoe en door wie wordt bepaald wat een eerlijke beloning is voor geleverde inspanningen?

Antwoord 8. Er wordt al studie gedaan naar True Pricing door het Rijk en door andere provincies ([https://www.wur.nl/nl/nieuws/Onderzoek-Echte-en-Eerlijke-Prijs-duurzame-producten-van-start.htm#:~:text=Deze%20publiek%20private%20samenwerking%20\(PPS,bereid%20is%20extra%20te%20betalen](https://www.wur.nl/nl/nieuws/Onderzoek-Echte-en-Eerlijke-Prijs-duurzame-producten-van-start.htm#:~:text=Deze%20publiek%20private%20samenwerking%20(PPS,bereid%20is%20extra%20te%20betalen)). Het project maakt inzichtelijk wat de prijs is van duurzame voedselproducten voor iedere stap in de keten. Zo draagt het bij aan de transitie van onze voedselproductieketen van vooral financieel efficiënt naar maatschappelijk inclusief met duurzaam, eerlijk en betaalbaar voedsel voor iedereen).

De komende periode (Q1) verdiepen wij ons verder in deze studies en zullen u bij het uitvoeringsplan van de Voedselvisie (zie ook vraag 12) nader informeren.

Vraag 9. Op pagina 22 staan criteria vermeld. Laten we ons verplaatsen in bijvoorbeeld een agrariër of transporteur uit Noord-Holland die wil bijdragen aan de ambities van de Voedselvisie. Wat moet ik dan doen om in aanmerking te komen, langs deze criteria? Hoe weet ik of ik aan die criteria voldoe?

Er wordt in navolging van de Voedselvisie een uitvoeringsplan gemaakt. Dit voorstel voor uitvoering wordt aan uw Staten schriftelijk in het eerste half jaar van 2021 aangeboden. In dit voorstel wordt duidelijk op welke wijze invulling wordt gegeven aan de inzet van de financiële middelen.

Technische vragen PvdD Voedselvisie

8. “Het platform geeft ons de mogelijkheid om goed inzicht te geven in wat er gebeurt en om in contact te blijven met belangrijke stakeholders.” (Voordracht Voedselvisie)

Wordt bij het verdere verloop van activiteiten en bijvoorbeeld verdere specificering van criteria en indicatoren contact gehouden met dierenbeschermings-, milieu-, natuur- en klimaatorganisaties?

Antwoord vraag 8.

Ja. Een goed voorbeeld hiervan is de biodiversiteitsmonitor die we in de (melk)veehouderij en akkerbouw willen gebruiken. Verschillende partijen waaronder ook WNF en Naturalis denken daarin mee.

9. GS heeft meerdere malen uitgesproken provinciaal beleid rekening te houden met dierenwelzijn. Dat is laatst nog heel expliciet uitgesproken tijdens de behandeling van de Kaderbrief (juni 2020), waarbij we door een toezegging van GS een amendement hierover hebben aangehouden.^[1]

Welke dierenwelzijnsorganisaties zijn precies om input gevraagd voor de Voedselvisie en wanneer is dat precies gebeurd (datum)? Of gaat dan nog gebeuren (wanneer)?

Antwoord vraag 9.

Via het Masterplan Biodiversiteit hebben TBO's en MNH input geleverd voor de Voedselvisie. Indirect ook WNF en Naturalis, omdat zij één van de initiatiefnemers zijn van de biodiversiteitsmonitor.

De gedeputeerde Dierenwelzijn plant nog gesprekken in met verschillende dierenwelzijnsorganisaties waarin ook de Voedselvisie onderdeel van gesprek is.

10. “Verder kon iedereen via het emailadres VitaalLandelijkGebied@noord-holland.nl input toesturen.” (Voordracht Voedselvisie)

10 a) Kunt u opsommen welke activiteiten precies zijn ondernomen om (diverse groep) mensen te laten weten dat ze input kunnen leveren voor de Voedselvisie? Hoe is geprobeerd om ook organisaties en burgers te betrekken die normaal gesproken niet snel aan tafel zitten en input leveren?

Antwoord 10a.

Door Corona heeft het participatieproces een andere vorm (vooral beperkter qua omvang) moeten aannemen. Er is inderdaad een website aangemaakt die via de provinciale

^[1] <https://noordholland.partijvoordedieren.nl/moties/amendement-kaderbrief-rekening-houden-met-dierenwelzijn>

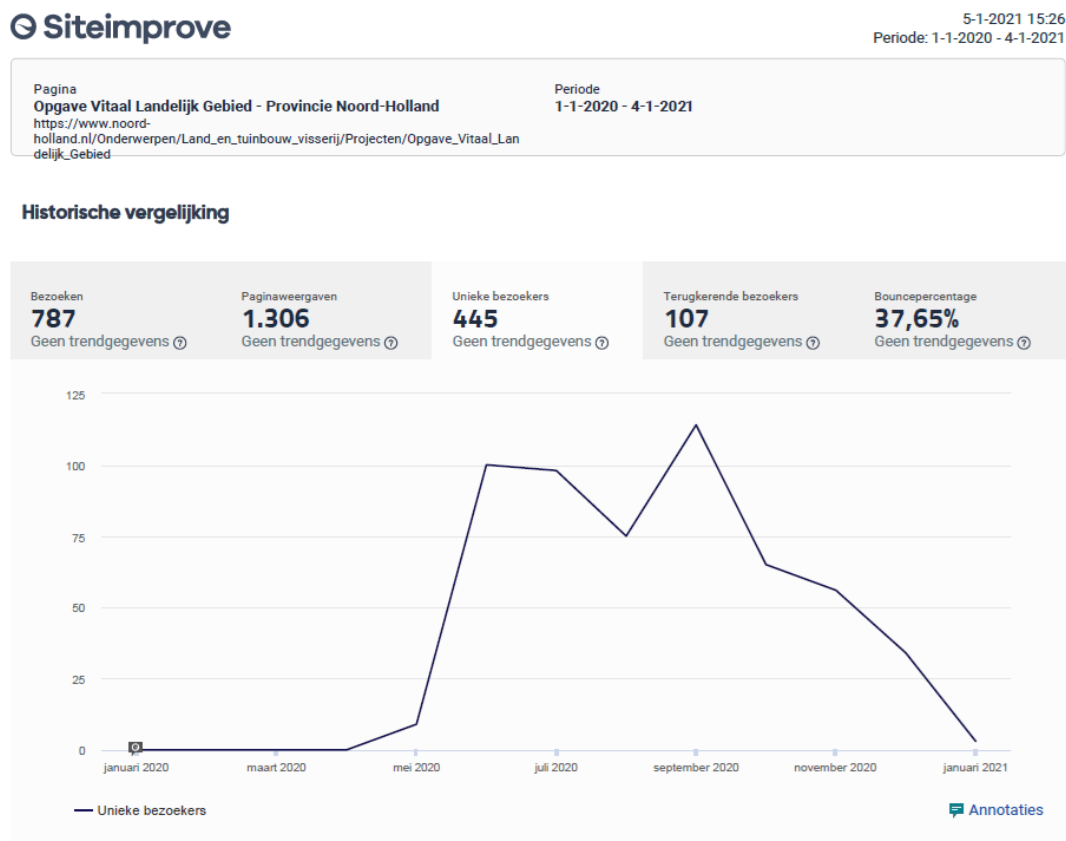
communicatiekanalen is uitgezet. Ook via social media. Er is daarvoor geen social media budget ingezet.

In kleine groepen is themagericht een uitvraag gedaan aan vertegenwoordigers en experts van koepels en netwerken om over de voedselvisie mee te praten. Deze verslagen staan online, de vertegenwoordigers en experts die aan de tafels hebben gezeten kunt u in de verslagen teruglezen. Alle gesprekken zijn online via Teams gevoerd.

10 b) Hoeveel mensen hebben de relevante informatie gezien (voor zover te achterhalen via bijv. social media analyse van de betreffende berichten, aantal kijkers van betreffende YouTube filmpjes, en bezoek van het betreffende gedeelte van de website). Is social media budget ingezet om die boodschap te verspreiden?

Antwoord 10b.

Hieronder een weergave van de pagina Vitaal Landelijk Gebied. In totaal zijn er 445 unieke bezoekers op de pagina geweest.

De projectenkaart op Vitaal Landelijk is 68x bekeken.

De video op de homepage van Vitaal Landelijk Gebied is 162x bekeken.

De videoboodschap van de gedeputeerden Rommel en Zaal is 106x bekeken.

De video's in de Voedselvisie zijn variërend tussen de 5 en 22x bekeken.

Er is hiervoor geen social media budget ingezet.

c) Hoeveel mensen hebben gereageerd?

Op de conceptversie Voedselvisie (oktober 2020) zijn ruim 50 reacties ontvangen.

11. "Eind oktober hebben wij alle experts, geïnteresseerden en netwerkpartners een conceptversie van de Voedselvisie gemaild met het verzoek om hun feedback." (Voordracht Voedselvisie)

11a) Welke experts zijn precies geraadpleegd en hoe zijn ze geselecteerd?

Antwoord 11a. De experttafels zijn langs een aantal thema's georganiseerd. Experts en vertegenwoordigers van verschillende instellingen en netwerken hebben hun input online gegeven in deelsessies in Teams. De vertegenwoordigers die aan de experttafels hebben gezeten zijn terug te lezen in de verslagen op de webpagina van Opgave vitaal landelijk gebied. Ze zijn uitgekozen op basis van hun kennis en/of als onderdeel van de voedselketen.

11b) Kunt u een lijst van die netwerkpartners toesturen? Horen Bionext, Natuur en Milieufederatie Noord-Holland en Caring Farmers daar ook bij bijvoorbeeld?

MNH en BIO NH (als vertegenwoordiger van de biologische sector in NH) zijn betrokken geweest bij het opstellen van de visie. MNH heeft aan de experttafel biodiversiteit in agrarisch gebied input geleverd. Ook hebben zij feedback gegeven op de concept Voedselvisie. BIO NH heeft aan een netwerktafel deelgenomen en ook feed back op de concept Voedselvisie gegeven.

De experttafels Voedselvisie (na te slaan op de webpagina Opgave Vitaal Landelijk Gebied):

- [16 juni Experttafel Agri & Food](#) : n.v.t.

Provinciale beleidsmedewerkers Agri & Food PNH

- [18 juni Experttafel Bodem](#) : BOER, TOELEVERENDE DIENSTEN

CLM onderzoek van landbouw en advies

Lector duurzaam Bodembeheer Aeres Hogeschool Dronten

Omgevingsdienst NZKG Bodem

Agrarisch bedrijfsadvies Bodem en gewas, landbouwportaal coach

Hoogleraar plantecologie en natuurbeheer WUR, vanuit diverse systemen

- [24 juni Experttafel Netwerk 3](#) : BOER, TOELEVERENDE DIENSTEN, VOEDSELVERWERKENDE INDUSTRIE

Secretaris vereniging BIO-NH, daarnaast biologisch maalbedrijf met banketbakkerij

Voorzitter NLG Holland

Projectadviseur LTO Noord op maatschappelijke opgaven en perspectief voor agrarisch ondernemers

- [24 juni Experttafel Water](#) : BOER, TOELEVENDE DIENSTEN

Beleidsadviseur bij de sector Omgevingsbeleid bij de provincie Noord-Holland
 Beleidsadviseur waterkwaliteit en landbouwmisstanden bij het Hoogheemraadschap
 HollandsNoorderkwartier
 Beleidsadviseur bij het Waterschap Amstel Gooi en Vecht, bij Waternet,
 Watercommissie Noordelijk Zandgebied Hoogheemraadschap van Rijnland,
 Beleidsadviseur provincie Noord-Holland (houdt zich bezig met Klimaatadaptatie)
 Uitvoeringsorganisatie van LTO Noord,
 LTO West Portefeuillehouder Water bij LTO-Noord
 Beleidsadviseur Water bij de provincie Noord-Holland

- [25 juni Experttafel Netwerk 2](#) ; TOELEVERENDE DIENSTEN, GEMEENTE

Beleidsmedewerker gemeente Amsterdam voor het programma voedselstrategie
 Aeres Hogeschool Almere, docent onderzoeker

- [26 juni Bestuurlijke tafel](#); ALLE SCHAKELS

Voorzitter bij LTO Noord regio West
 Boegbeeld topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen tevens voorzitter van de KAVB
 Wageningen University & Research Center, bij het onderdeel landresearch openteelten in
 Lelystad
 Aeres Hogeschool in Dronten
 Oprichter van FoodHub. Een bureau die mensen en organisaties in staat stelt om de wereld
 van voedsel te verbeteren en te veranderen
 Lid van de Raad van directeuren van Wageningen University & Research
 Voorzitter college van bestuur van het Clusius College en daarnaast bestuursvoorzitter van
 Greenport Noord-Holland Noord
 Directeur Food & Agri Rabobank metropoolregio Amsterdam
 Directeur Visserij en Landelijk Gebied bij het ministerie van LNV
 Kwaliteit, Arbo, Milieu manager bij VEZET
 Docent onderzoeker bij de Hogeschool in Almere
 Hoogleraar plantenfysiologie aan de Universiteit van Amsterdam

- [18 augustus Experttafel Netwerk 1](#); indirect alle schakels van de keten omdat die in deze netwerken partner zijn.

programmamanager Seed Valley
 programmamanager Greenport Noord-Holland Noord
 programmamanager Voedsel Verbindt
 programmamanager Greenport Aalsmeer
 coördinator Groen Kapitaal provincie Noord-Holland

- [20 augustus Experttafel Water 2](#) ;

Projectmanager Kadaster

Beleidsadviseur omgevingsbeleid team Water provincie Noord-Holland

Projectleider werkzaam bij LTO Noord; DAW coördinator Utrecht-Oost en Noord-Holland.

DAW staat voor Deltaplan Agrarisch Waterbeheer,

Voorzitter van de agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken

- [23 september Experttafel Voedselverspilling](#); AFVALVERWERKING, TOELEVERENDE DIENSTEN, VOEDSELVERWERKING, HERGEBRUIK

S.E.E. / Raadslid)

Stichting tegen Voedselverspilling

AMS Institute

InStock

Meerlanden

Gemeente Amsterdam

Provincie Flevoland

Overige gesprekken:

- Vanuit de Green Deal duurzame catering; eten uit de korte keten zijn verschillende gesprekken gevoerd met Greendish: DETAILHANDEL
- De commissaris van de Koning heeft een eerste gesprek gevoerd met AH: RETAIL
- Gedeputeerde Zaal: TBO / afvaardiging Groen Goud partners.
- In de Voedselvisie is per schakel in de keten een kort filmpje opgenomen met een expert of ervaringsdeskundige uit die schakel. Deze mensen hebben we ook gesproken als input voor de Voedselvisie.

Ook richting het uitvoeringsplan gaan we nog met experts in gesprek.

12. Kunt u ons een overzichtelijke, complete lijst sturen met alle organisaties die voor de input van de Voedselvisie zijn geraadpleegd?

Antwoord 12.

Zie vraag 11.

13. "Te denken valt aan de problematiek van bodemdaling en de noodzaak om ruimte te bieden voor klimaatadaptatie, de urgentie om de biodiversiteit, waterkwaliteit en bodemvruchtbaarheid te versterken en **het bieden van ruimte aan een sterke agrifoodsector**, die opereert in een betere balans met zijn leefomgeving". (Voordracht Voedselvisie)

13a)Wat wordt precies bedoeld met het bieden van ruimte aan een sterke agrifoodsector?

13b)Wat wordt met die ruimte bedoeld en wat met 'sterke' agrifoodsector?

Antwoord vraag 13a: Ook voor de productie van voedsel is er letterlijk ruimte nodig. De druk op grond voor allerlei ontwikkelingen is groot.

Antwoord vraag 13b: Met een sterke agrifoodsector wordt een gezonde en vitale sector bedoeld die voldoende economisch gezond is om duurzaam te kunnen produceren en waarbij de afhankelijkheden van het buitenland op bijvoorbeeld grondstoffen (veevoer, kunstmest) en gewasbeschermingsmiddelen steeds meer zullen afnemen.

14. “..gelet op de toenemende maatschappelijke discussie over de manier van voedsel produceren, distribueren, verwerken en consumeren die het milieu, de bodem, de omgeving, het klimaat, onze gezondheid en het verdienmodel van de agrarische ondernemer zelf onder druk zet.” (Voordracht Voedselvisie)

Klopt het dat in deze opsomming over maatschappelijke discussie per ongeluk ‘dierenwelzijn’ is weggelaten? Want die discussie is wel heel nadrukkelijk aanwezig afgelopen jaren.

Antwoord 14. Inderdaad, we zullen nagaan of deze nog in de Voordracht aangepast kan worden voor de behandeling van de Voedselvisie op 1 februari a.s. in de Staten.

15. We willen naar een natuurinclusieve, diervriendelijk, regeneratieve landbouw. Maar om daar te komen moeten we eerst een beeld hebben van de huidige landbouw in Noord-Holland. Dat wordt in de Voedselvisie nergens geschetst. Kunt u een beeld schetsen van de huidige landbouw in Noord-Holland en dat toesturen (als niet voor commissievergadering, dan in ieder geval ruim voor behandeling van Voedselvisie in PS), waarin in ieder geval (maar niet alleen) de volgende cijfers aan bod komen over:

15a) hoeveel procent van land in de provincie wordt ingenomen door landbouw;

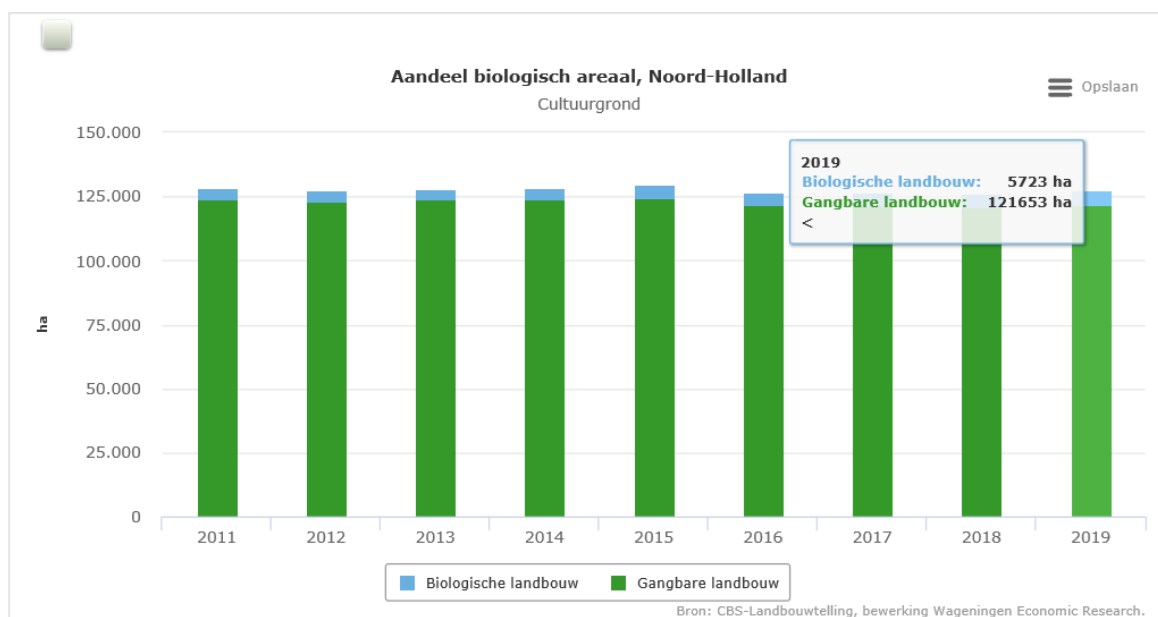
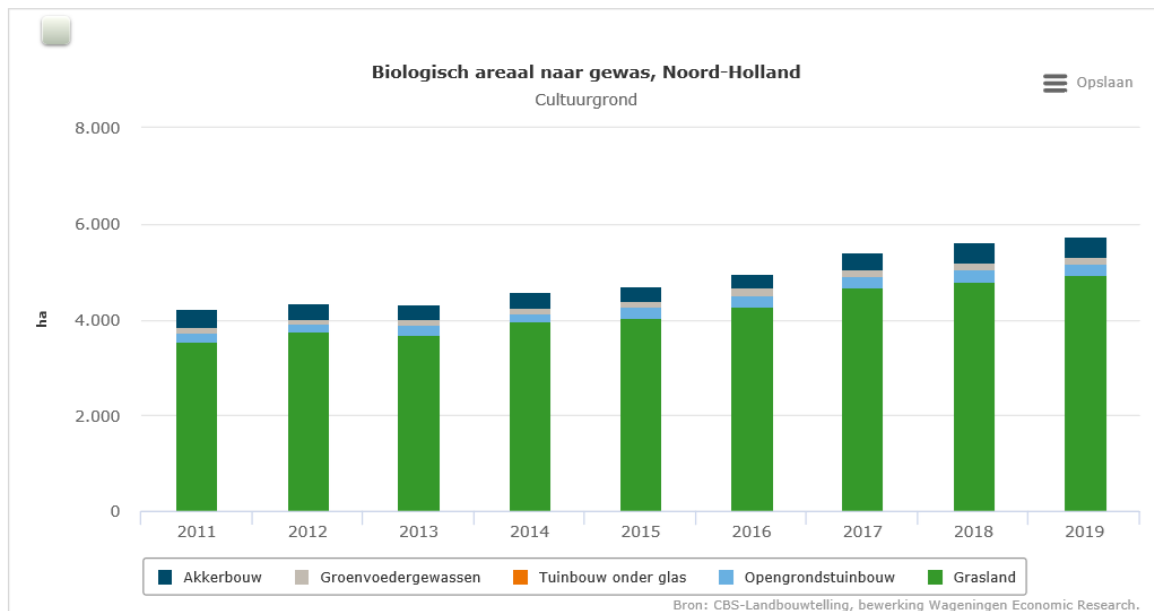
Antwoord vraag 15a. 127.000 hectare, ongeveer 60%

<https://www.agrimatie.nl/PublicatieRegio.aspx?subpubID=2518§orID=7230&themaID=2286&indicatorID=2911>

15b) aantal en percentage gangbare landbouwbedrijven vs. biologisch, met onderscheid tussen bijv. veehouders, akkerbouwers en sierteelt;

Antwoord vraag 15b.

Het aandeel biologisch areaal in Noord-Holland is iets hoger dan in Nederland als geheel (respectievelijk 4 tot 4,5% en circa 3,5%) en neemt licht toe. Het grootste deel van het biologisch areaal bestaat uit grasland. Sinds 2011 is het areaal biologisch met ruim een derde toegenomen naar 5.720 ha in 2019. Circa 8% van het landelijke biologisch areaal ligt in Noord-Holland.

15c) hoeveel intensieve veehouderijen zijn er in Noord-Holland, hoeveel dieren worden daar jaarlijks gehouden en in welke gemeenten zijn deze veehouderijen te vinden;

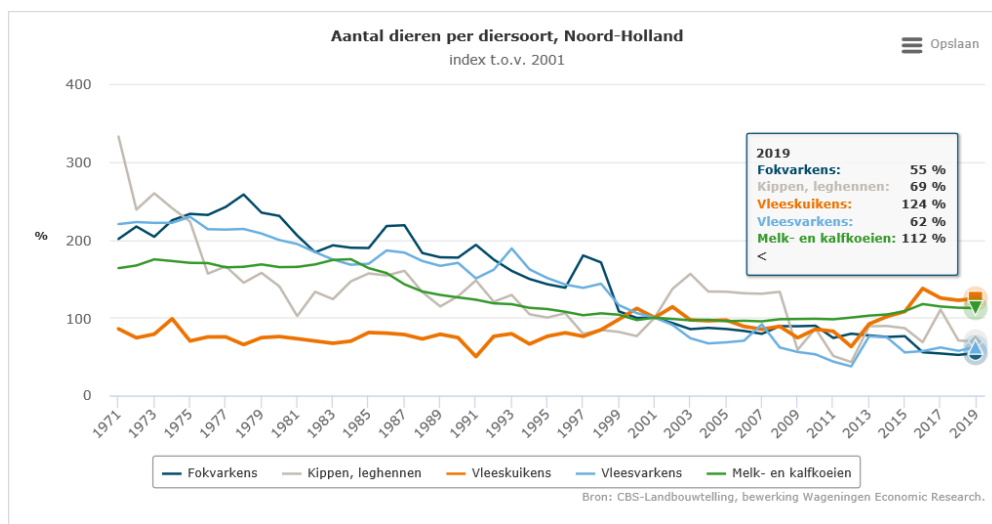
Antwoord 15c. Allereerst de definitie intensieve veehouderij zoals die nu in de Omgevingsverordening is opgenomen: een niet grondgebonden agrarisch bedrijf dat slacht-, fok-, leg-, pels- of melkdieren houdt. Zonder of nagenoeg zonder weidegang of uitloop. Met uitzondering van biologisch producten en viskwekerij.

<https://www.agrimatie.nl/PublicatieRegio.aspx?subpubID=2518§orID=7229&themaID=7201&indicatorID=7207>

Runderen

- aantal bedrijven met melkkoeien: 942
- totaal aantal melkkoeien: 88.190
- aantal melkkoeien per gespecialiseerd bedrijf: 97
- aandeel melkkoeien in landelijk aantal: 5,6%
- aandeel bedrijven met weidegang: 95%
- aantal (aandeel) biologische runderen in Noord-Holland: 7.829 (5,2% van rundveestapel in Noord-Holland).

Noord-Holland heeft relatief weinig intensieve veehouderij. De grondgebonden melkveehouderij heeft met een aandeel van 5,6% melkkoeien in de provincie het grootste aandeel. Het aandeel vleeskuikens is in 2019 weer toegenomen tot bijna 3% na een kleine afname in 2018. Bij de leg-hennen schommelt het aandeel maar ligt met 0,3% op een laag niveau.

Varkens: 48 bedrijven met 21.000 varkens, waarvan er 9 biologisch (1300 dieren)

Kippen: 18 bedrijven met 1.391.370 kippen, waarvan er 2 biologisch (21.000 dieren)

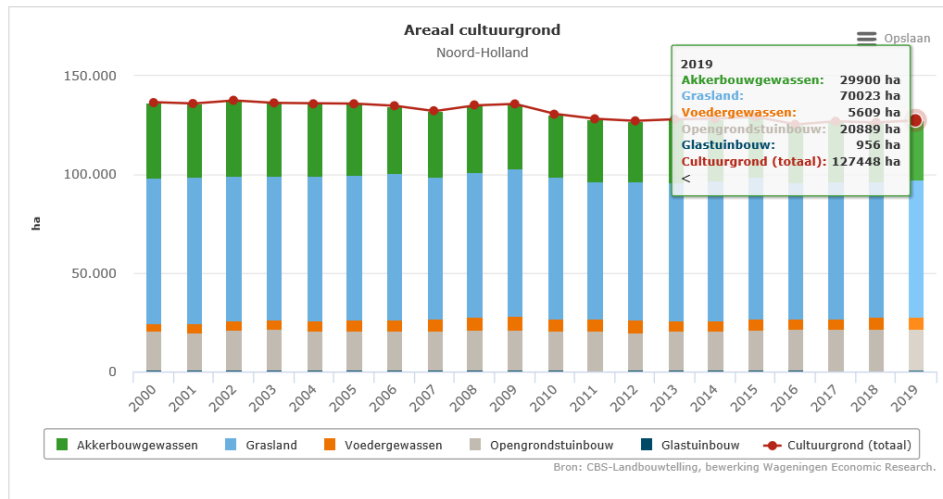
Geiten: 203 bedrijven met 19.000 geiten, waarvan er 17 biologisch (4400 dieren)

Binnen de gegeven termijn is het voor ons onmogelijk om aan te geven in welke gemeenten deze bedrijven gevestigd zijn, dit is vanwege privacy wetgeving gevoelige informatie die niet zomaar beschikbaar wordt gesteld. Het is een politieke afweging of dit nader uitgezocht moet worden, omdat er ook kosten aan zijn verbonden.

15d) hoeveel procent van onze landbouwgrond wordt gebruikt voor veevoer en hoeveel voor veehouderij;

Antwoord 15d. ongeveer 60% (gras en voedergewassen) zie onderstaande figuur

<https://www.agrimatie.nl/PublicatieRegio.aspx?subpubID=2518§orID=7230&themaID=2286&indicatorID=2911>. Een uitsplitsing is alleen te maken op basis van gras (70.023 ha) en bieten, granen, lucerne etc. (5609 ha).

15e) hoeveel procent van onze landbouwgrond wordt gebruikt voor plantaardige eiwitten voor menselijk consumptie.

Dat is niet bekend. Het Rijk heeft een eiwittransitiestrategie opgesteld. In de uitwerking daarvan zullen ook meetinstrumenten worden ontwikkeld. Wij zullen navragen in hoeverre de menselijk consumptie van plantaardige eiwitten daarvan onderdeel zal zijn.

16. Het is immers algemeen bekend dat intensieve veehouderijen om meerdere redenen onwenselijk zijn en dat we gigantische stappen kunnen zetten op gebied van klimaat, natuur, milieu, dierenwelzijn als we die intensieve vee-industrie afbouwen. Wetenschappers en burgers vragen erom en ook vele politieke partijen. In Noord-Holland zou het juist makkelijker kunnen, omdat hier minder vee-industrie is dan in sommige andere provincies. Zijn er doelen om te werken aan afbouw van de vee-industrie in Noord-Holland?

Antwoord 16. In 2030 willen we dat de grondgebonden landbouw natuurinclusief is. Onderdeel van natuurinclusiviteit is ook dierenwelzijn.

17. “Het transport kan een flink deel van elders bespaarde impact weer tenietdoen. Denk aan producten die op andere continenten in het seizoen zijn en hier naartoe worden vervoerd.” (Voedselvisie)

17a) Kunt u precies aangeven op welke bronnen u zich hier baseert? Kunt u aangeven welke producten die niet in Nederland, maar wel elders in het seizoen zijn en uit die “seizoenslanden” worden ingevoerd, minder duurzaam zijn dan diezelfde producten uit (kassen van) Nederland?

Antwoord 17a: Bron Future of food rapport pag 5.(zie bijlage)

Nederland is een behoorlijk efficiënt en duurzaam land qua teelt. Het gebruik van water, gewasbeschermingsmiddelen worden zo efficiënt mogelijk ingezet. Het verbruik van water bij de teelt van tomaten in Spanje is nog steeds 5x zo veel als die in Nederland geteelde

tomaten. Er zijn ook onverwarmde kassen in Nederland en duurzaam verwarmde kassen, bijvoorbeeld vanuit restwarmte.

Vraag 17b) Klopt het lokale producten niet altijd duurzamer zijn dan die uit buitenland (zoals o.a. Milieucentraal stelt)?^[2]

Antwoord 17b. Klopt, lokaal hoeft niet altijd duurzamer te zijn.

18. In de Voedselvisie wordt (terecht) het belang van meer lokaal eten benadrukt. Tegelijkertijd moet er geen misverstand bestaan: het is wat betreft onze voedselvoetafdruk bijvoorbeeld nooit beter om rundvlees van de koe om de hoek te halen, dan kikkererwten(burgers) (of andere plantaardige opvolgers) uit bijv. Spanje.

18a) Bent u ook bekend met het feit dat het véél meer uitmaakt maakt veel meer uit –wat– je eet (plantaardig, seizoensgebonden), dan –waar– het vandaan komt ([zie hier](#))?

18a. Klopt , in de voedselvisie zetten we juist in op de transitie van het voedselsysteem en meer plantaardig eten én produceren past daarbij. Als dat ook nog van lokaal komt is dat dubbel duurzaam.

b) Wordt daar rekening mee gehouden in verdere uitvoering van de Voedselvisie en communicatie?^[3]

Ja, maar we gaan geen consumentencampagne voeren.

19. Bij marketing is een van de inzetten: “bewustwording rondom voedselverspilling, het consumeren van een duurzaam* menu (seizoensproducten) en de negatieve effecten die het huidige voedselsysteem heeft op de omgeving; Bijvoorbeeld met behulp van nudging: de consument bewust laten zijn van zijn gedrag, zonder belerend te zijn. Veel consumenten weten niet hoe zij duurzamer kunnen eten.”

Wordt hiermee ook nudging/bewustwording richting meer plantaardig consumeren bedoeld?

Antwoord 19. Ja, maar we gaan geen consumentencampagne voeren. We zullen dit zoveel mogelijk bij het Rijk en onze Voedsel Verbindt partners agenderen.

20. “Sociaal perspectief: Er is in 2030 meer maatschappelijke waardering (ook financieel) voor de agrarische sector, vanuit de wisselwerking tussen boer en burger en stad en platteland en de bewustwording van de effecten van voedselproductie op de omgeving.”

Worden met de ‘effecten op omgeving’ ook logischerwijs ook de effecten op dieren bedoeld?

Antwoord 20. Ja, zie hiervoor de indicatoren van de biodiversiteitsmonitor.

^[2] <https://www.zaailingen.com/welke-groenten-en-fruit-zijn-niet-duurzaam-de-app-die-het-antwoord-heeft/>

^[3] Transport maakt slechts een klein deel uit van ons voedselvoetafdruk. Rond 80% betreft vooral dat wat bij de boer op het bedrijf plaatsvindt.

21. “Agrarisch ondernemers verdienen onze waardering.”

Is die waardering onvoorwaardelijk? (Volgens de provincie en de insteek van de Voedselvisie via o.a. het sociale perspectief)?

Het feit dat anderen (boeren, tuinders en vissers) ons voedsel produceren, zodat we ons kunnen bezigen met andere zaken en ons geen zorgen hoeven te maken om ons eten (als primaire levensbehoefte) is een groot goed. En uiteraard willen we ze graag helpen opdat zij dat op een zo duurzaam mogelijk manier voor ons kunnen blijven doen.

22. “Onderzoek in hoeverre (rest)stromen uit de Visserij kunnen worden ingezet in het sluiten van kringlopen.”

22a) Op welke stromen wordt hier precies gedoeld en waar bestaan ze uit?

Antwoord 22a. Dit zal het onderzoek verder moeten uitwijzen. Te denken valt aan bijvoorbeeld schalen van garnalen t.b.v. bemesting in de akker- en tuinbouw.

22b) Visserij heeft ook (zoals wetenschappelijk breed bekend) een desastreuze impact gehad op onze wateren, biodiversiteit en dierenwelzijn. Wordt met dit onderzoek ook gekeken naar een mogelijk ‘lock-in effect’, waarbij het gevaar is dat we mede-afhankelijk worden van het bestaan van visserij om onze kringlopen te sluiten?

Antwoord 22b. Nee, het gaat puur over het sluiten van kringlopen.

22c) Hoe draagt deze Voedselvisie precies bij aan verminderen van schade die visserij met zich meebrengt?

Antwoord 22c. Nee, de Voedselvisie richt zich m.b.t. de Visserij op het sluiten van kringlopen. Het (bestuurs)akkoord over verduurzaming van de IJsselmeervisserij valt onder het strategisch beleidskader Economie. Deze wordt in 2021 geactualiseerd.

22d) Wordt in het verdere proces en bij beoordeling van projecten ook rekening gehouden met de conclusies van de Raad van Dieraangelegenheden, die concludeert dat vissen wezens met gevoel zijn die pijn kunnen voelen en dat we meer rekening moeten houden met hun welzijn? ^[4]

Antwoord 22d. Voor wat betreft de Voedselvisie is dit niet van toepassing (zie antwoord 22c).

23. Voor een succesvolle voedseltransitie is samenwerking met andere overheden belangrijk. Vijf van de 12 provincies hebben zich tot nu toe verenigd in een gezamenlijk initiatief The Protein Cluster: Gelderland, Overijssel, Zeeland, Noord-Brabant en Flevoland. The Protein

^[4] <https://www.rda.nl/publicaties/zienswijzen/2018/03/07/welzijn-van-vissen-verdient-meer-aandacht-van-overheid-en-andere-betrokken-partijen>

Cluster is een samenwerkingsverband (bedrijfsnetwerk) waarin alle schakels van de keten (van boer tot supermarkt) actief samenwerken op het gebied van plantaardige eiwitten, om samen vlees- en zuivelopvolgers te ontwikkelen, produceren of vermarkten. Hierdoor kan de hele keten van telers, verwerkers, logistiek, supermarkten tot aan de consument makkelijker aaneengeschakeld worden. Ondernemers kunnen zo hun ambities rond duurzaam eiwit beter en sneller realiseren. Dit past bij het huidige in de Voedselvisie beschreven idee van netwerkend samenwerken in Voedselnetwerk.

Wordt door provincie dus overwogen zich aan te sluiten bij The Protein Cluster? Is dat wat op p.15 Voedselvisie wordt geïmpliceerd?

Antwoord 23. Dat gaan we verkennen in Q1. En krijgt een uitwerking in het uitvoeringsplan van de Voedselvisie.

24. Klopt het dat de indicatoren van de onderdelen van het ecologisch perspectief (waaronder dierenwelzijn) later beter worden uitgewerkt?

Antwoord 24. We gaan zelf geen monitors uitwerken en inrichten, maar sluiten aan bij actuele ontwikkelingen rondom bestaande monitoring. Indien er een betere indicator is dan de huidige (biodiversiteitsmonitor) indicator(en), zullen wij die overwegen te gebruiken. Vooralsnog zien wij die nu niet.

25. Over het ruimtelijk perspectief:

25a) Landbouw neemt nu al groot deel van Noord-Holland in. Wordt er vanuit het ruimtelijk perspectief straks ook gekeken hoe we ruimte efficiënter (plantaardig vraagt vaak om minder grond dan dierlijk) en eco-vriendelijk kunnen gebruiken?

Antwoord 25a. Onze eerste focus richt zich op het stimuleren van meer plantaardige eiwitten. Bij de uitwerking daarvan worden de ruimtelijke aspecten ook meegenomen.

25b) Het gebruik van ruimte door landbouw heeft invloed op het leven van (wilde) dieren, die steeds minder ruimte krijgen om zichzelf te zijn (natuurlijk gedrag te vertonen) en zich veilig te verplaatsen. Wordt daar straks actief over nagedacht bijvoorbeeld bij formulering van de KPI's?

Antwoord 25b. Dit maakt onderdeel uit van het Masterplan Biodiversiteit, één van de speerpunten gaat over biodiversiteit in het landelijk gebied. Wij zullen hierin nauw met elkaar optrekken.

25c) "In samenwerking met experts onder andere vanuit het ruimtelijke domein wordt verkend op welke manier er kan worden bijgedragen aan de ontwikkeling van een KPI op de ruimtelijke impact."

Worden daarbij ook dierenbeschermingsorganisaties om input gevraagd (gezien landbouw veel ruimte inneemt en veel invloed heeft op leefgebied van dieren)?

Antwoord 25c. Nee, dit gaat specifiek over hoeveel de ruimte i.r.t. voedselproductie. Uiteraard is er veel druk op grond vanuit allerlei opgaven.

26. Bij het sociale aspect is de indicator voor ‘maatschappelijke waardering’ van de boeren aangegeven, maar geen indicator voor “de bewustwording van de effecten van voedselproductie op de omgeving”.

Gaat de provincie samen met relevante experts kijken hoe dat beter kan worden uitgewerkt?

Antwoord vraag 26. Nee, zoals eerder in de Voedselvisie aangegeven willen we niet te veel tijd en geld uitgeven aan het opzetten van monitors, maar uitgaan van welke informatie al wordt verzameld en gemonitord die we kunnen gebruiken. Er is eenmalig in de vorige collegeperiode een enquête uitgezet onder de Noord-Hollandse bevolking m.b.t. de impact van duurzame productie van voedsel. We kunnen wel verkennen of dit nogmaals kan worden herhaald en tegen welke financiële inzet dat is.

27. Vooral ‘klimaatadaptatie’ wordt als doel genoemd. Maar voorkomen van gevaarlijke klimaatverandering is minstens zo belangrijk. Waar lezen we dat doel terug en hoe de Voedselvisie bijdraagt daaraan?

Antwoord 27. De transitie van de landbouw zoals wij deze met de Voedselvisie voorstaan, draagt ook bij aan het behalen van de klimaatdoelen. Dit doel komt terug bij onze inzet op de eiwittransitie en het tegengaan van voedselverspilling. Hiermee kan al een aanzienlijke bijdrage worden geleverd aan het reduceren van de uitstoot van CO₂. De klimaatopgaven komen ook terug in de actualisatie van het strategisch beleidskader economie, onderdeel landbouw dat in 2021 aan de staten zal worden aangeboden.

28. Nederland heeft de hoogste emissie van broeikasgassen (methaan en stikstofdioxide) per ha landbouwgrond, meer dan 4 keer het gemiddelde van de EU 27 landen.^[5]

Op welke wijze draagt de Voedselvisie precies bij de vermindering van de genoemde broeikasgassen? Hoe wordt dat gemonitord?

Antwoord 28. De Voedselvisie gaat niet de stikstofuitstoot monitoren. We hebben hiervoor een regiebureau NNN&N aangesteld. Wel willen we bedrijven die hun bedrijfsvoering in stikstofgevoelige gebieden willen extensiveren helpen door middel van coaching, opleiding of investeringen e.d. Daarbij werken we nauw samen met het Landbouwportaal en het regiebureau. De verduurzamingsopgaven van de land- en tuinbouw gerelateerd aan het

^[5] <https://www.foodlog.nl/artikel/nederland-krijgt-oorvijg-van-europese-beleidsmakers-op-het-gebied-van-landb/>

klimaatakkoord komen terug in de actualisatie van het strategisch beleidskader Economie dat in 2021 aan uw Staten wordt aangeboden.

29. De Voedselvisie verwijst vaak naar het belang van een “betaalbaar voedselsysteem”.

29a) Wat wordt daarmee precies bedoeld?

Antwoord 29a. Daarmee wordt bedoeld dat burgers een gezonde maaltijd kunnen blijven betalen, maar ook dat boeren, tuinders en vissers hun boterham kunnen verdienen.

29b) Ecorys heeft berekend dat de kosten van de negatieve effecten van de huidige landbouw landelijk € 6 miljard / jaar bedragen.^[6] Dat is per provincie ongeveer € 500 miljoen. Daarbij komt nog dat burgers veel bijdragen aan de subsidiëring van het huidige landbouwsysteem.

Hoe worden de extra kosten voor de burger en samenleving meegerekend, als de provincie het heeft over ‘betaalbaar’?

Antwoord 29b. Deze vraag raakt aan True Pricing, er wordt al studie gedaan naar True Pricing door het Rijk en door andere provincies ([https://www.wur.nl/nl/nieuws/Onderzoek-Echte-en-Eerlijke-Prijs-duurzame-producten-van-start.htm#:~:text=Deze%20publiek%20private%20samenwerking%20\(PPS,bereid%20is%20extra%20te%20betalen](https://www.wur.nl/nl/nieuws/Onderzoek-Echte-en-Eerlijke-Prijs-duurzame-producten-van-start.htm#:~:text=Deze%20publiek%20private%20samenwerking%20(PPS,bereid%20is%20extra%20te%20betalen)). Dit project maakt inzichtelijk wat de prijs is van duurzame voedselproducten voor iedere stap in de keten. Zo draagt het bij aan de transitie van onze voedselproductieketen van vooral financieel efficiënt naar maatschappelijk inclusief met duurzaam, eerlijk en betaalbaar voedsel voor iedereen).

De komende periode (Q1) verdiepen wij ons verder in deze studies en zullen u per brief over het uitvoeringsplan van de Voedselvisie nader informeren.

^[6] <https://www.ecorys.com/nl/nederland/latest-news/veel-hoger-rendement-voor-biologische-veehouderij-dan-normale-boerenbedrijf>

